

ACTIVITATEA CRIMINOLOGICĂ PRACTICĂ: CARACTERIZARE GENERALĂ

Octavian BEJAN,
doctor în drept

RÉSUMÉ

Dans cet article nous avons essayé rendre plus compréhensible l'activité criminologique pratique, nécessaire pour son optimisation et développement. Les résultats ont été obtenus par une étude théorique, réalisé à partir des données collectées par nous, en République Moldova et au Canada, en utilisant la méthode de l'observation, documentaire et de l'entrevue. On a constaté que toutes les activités criminologiques pratiques peuvent être classifiées dans trois directions d'activité relativement indépendantes, à savoir : l'analyse criminologique, la prévention criminologique et le traitement victimologique. À son tour, chaque direction d'activité criminologique pratique peut être divisée en secteur d'activité. Par exemple, l'analyse criminologique est souvent divisée en analyse stratégique et tactique. De même, peut se séparer une spécialisation fonctionnelle en matière de l'évaluation de l'activité anti-crime. Nous considérons que les connaissances obtenues peuvent servir dans l'organisation des unités criminologiques, détermination des attributions de service, ainsi que à la conception des programmes de formation criminologique.

Preocuparea noastră științifică pentru activitatea criminologică practică a fost determinată de începerea, în anul 2004, a activității noastre practice în cadrul Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției. O parte din rezultatele obținute în cursul cercetării efectuate de-a lungul anilor au văzut deja lumina tiparului [1]. În acest articol prezentăm o serie de rezultate nepublicate, care se referă la conținutul activității criminologice practice.

Rezultatele prezentate în continuare au fost obținute printr-o cercetare criminologică teoretică, efectuată în temeiul materialului empiric pe care l-am cules personal prin aplicarea metodei observării (sistematice și nesistematice), metodei documentare (fișe de post, rapoarte, note informative etc.) și metodei interviului (criminologi sau practicieni din ambele state - RM și Canada). Datele au fost colectate de pe teritoriul Republicii Moldova, dar mai ales de pe teritoriul Canadei, unde activitatea criminologică practică a cunoscut o dezvoltare fără precedent în lume, după cum rezultă din cunoștințele noastre nemijlocite sau împărtășite

de alți criminologi sau specialiști în alte domenii ale activității anti-crimă. Ținem să precizăm că o parte din materialul empiric respectiv va fi prezentat, din rațiuni de spațiu limitat, în alte lucrări științifice, care sperăm să vadă cât mai curând lumina tiparului.

Activitatea criminologică practică este realizată de criminologul-practician, care are următoarele sarcini primordiale: (1) analiza și prognoza criminologică; (2) conceperea și planificarea acțiunilor de prevenire și contracarare a criminalității; (3) efectuarea acțiunilor de prevenire a criminalității; (4) asigurarea suportului criminologic în activitatea de contracarare a criminalității; (5) înlăturarea consecințelor comportamentelor criminale; (6) evaluarea rezultatelor acțiunilor anticrimă; (7) optimizarea activității criminologice practice.

Practicianul asigură componenta de traducere în viață a realizărilor științifice prin intermediul activității practice pe care o desfășoară. El materializează ceea ce a fost stabilit de știință, face ca ideile să prindă contur în viața socială, le conferă un chip material, împlinit.

Din generalizarea datelor colectate în cursul cercetării noastre rezultă că, după caracterul acțiunilor constitutive, activitatea criminologică practică se desfășoară pe următoarele faze: (1) analiză criminologică, (2) prevenire criminologică și (3) tratament victimologic.

Analiza criminologică este orientată spre cunoașterea stării concrete a fenomenelor criminale, ceea ce presupune stăpânirea metodologiei de cunoaștere criminologică. Dimpotrivă, prevenirea criminologică este orientată spre influențarea fenomenelor criminale, ceea ce necesită cunoașterea factorilor care favorizează și defavorizează fenomenele criminale. La rândul lui, tratamentul victimologic este orientat spre eliminarea consecințelor psihologice ale fenomenelor criminale, ceea ce impune cunoașterea impactului psihologic al acestora asupra victimelor actelor criminale și metodologia de restabilire a sănătății lor mentale.

Analiza criminologică include: (a) analiza criminologică, (b) prognozarea criminologică și (c) evaluarea activității de prevenire și contracarare a criminalității.

Activitatea practică de analiză criminologică poate cunoaște diverse forme de activitate. De exemplu, această activitate este uneori divizată în analiză strategică și analiză tactică.

Prevenirea criminologică include: (a) elaborarea măsurilor de educație criminologică, (b) elaborarea măsurilor de prevenire criminologică, (c) aplicarea măsurilor de educație criminologică și (d) aplicarea măsurilor de prevenire criminologică. Activitatea practică de prevenire criminologică se caracterizează, de asemenea, prin diversificări sectoriale. De exemplu, activitatea de prevenire criminologică este deseori divizată în prevenire generală și prevenire individuală.

Tratamentul victimologic include: (a) diagnosticarea impactului psihologic al crimelor asupra victimelor, (b) determinarea și aplicarea măsurilor de tratament victimologic și (c) educarea victimologică. În ceea ce privește tratamentul victimologic, vom menționa că el constituie o componentă a activității de înlăturare a consecințelor comportamentelor criminale. Totodată, precizăm că criminologul se preocupă numai de înlăturarea consecințelor psihologice ale actelor criminale. De înlăturarea altor consecințe criminale se ocupă alți specialiști. Bunăoară, poliștii se ocupă de înlăturarea consecințelor materiale (de exemplu, recuperarea bunurilor furate), medicii se ocupă de lichidarea consecințelor biologice (de exemplu, tratarea leziunilor corporale), în timp ce ecologiștii se ocupă de înlăturarea consecințelor naturale (de exemplu, a poluării mediului).

Din cercetările noastre rezultă că criminologul-practician își poate desfășura activitatea pe toate direcțiile de activitate criminologică

practică, în una sau două dintre ele sau într-un singur sector din aceste direcții de activitate. Bazându-ne pe experiența noastră de criminolog-practician acumulată atât în Republica Moldova, cât și în Canada, putem afirma că multiplele specializări pe fâgașe și sectoare de activitate criminologică practică sînt determinate de resursele disponibile și urmăresc o sporire a suportului criminologic în activitatea anticrimă. Astfel, în unele organizații există un singur criminolog-practician care efectuează analize criminologice, concepe măsuri de prevenire și de susținere victimologică a personalor afectate de actele criminale. Dimpotrivă, în alte organizații pot exista o pluralitate de criminologi-practicieni care efectuează numai analize tactice sau doar acțiuni de prevenire criminologică.

În funcție de nivel, putem distinge două direcții de activitate criminologică practică: (1) activitate criminologică îndreptată spre comportamentul criminal general și (2) activitate criminologică îndreptată spre comportamentul criminal individual.

Activitatea criminologică îndreptată spre comportamentul criminal general este bazată pe cunoștințe sociocriminologice, iar **activitatea criminologică îndreptată spre comportamentul criminal individual** este bazată pe cunoștințe psihocriminologice. De aceea, în primul caz criminologii apelează pe scară largă la cunoștințele obținute de colegii lor din astfel de ramuri ale științei precum sociologia, psihologia socială sau politologia, iar în al doilea caz criminologia utilizează, pentru realizarea sarcinilor sale, cunoștințele științifice dobândite de colegii din așa ramuri ale științei ca psihologia, psihiatria sau antropologia.

Activitatea criminologică îndreptată spre comportamentul criminal individual este denumită, în unele cazuri, *activitate criminologică clinică*, iar criminologul care o exercită este denumit și criminolog-clinician [2]. Ambele direcții de activitate criminologică practică includ acțiuni de analiză și de prevenire. Deseobirea constă în terminologia utilizată în unele cazuri particulare. De exemplu, criminologii specializați în comportamentul criminal general (de exemplu, analiștii strategici) și unii dintre cei specializați în comportamentul criminal individual (de exemplu, analiștii tactici) utilizează termeni precum *analiză criminologică* (eventual, statistico-criminologică) *a criminalității sau crimelor* (eventual, comportamentelor criminale) și *prevenire a criminalității sau crimelor* (eventual, comportamentelor criminale), în timp ce unii criminologi specializați în comportamentul criminal individual (de exemplu, agenții de probațiune) preferă termenii de *analiză clinică* (uneori, evaluare clinică) *a criminalului* și *tratare a criminalului*. Și metodele utilizate de ei diferă, primii apelînd preponderent la metoda statistică, iar cei din urmă – la metoda interviului.

Despre necesitățile în activitate acriminologică practică ne vorbește cel mai bine experiența canadiană în domeniu. Din datele colectate de noi și generalizările efectuate de către alți specialiști [3], putem conchide că potențialii angajatori și, deci, beneficiarii ai criminologilor-practicieni în Canada sînt: serviciile de poliție (provinciale și federale), serviciile corecționale (provinciale și federale), agențiile de securitate, centrele de servicii sociale, centrele de reabilitare, centrele locale de servicii comunitare (CLSC), centrele pentru minori

(de adăpostire), comisiile școlare, direcția de protecție a tinerilor (DPJ), firmele de consilieri în materie de securitate, guvernul federal, guvernele provinciale, spitalele psihiatrice, casele de adăpostire pentru femeile aflate în dificultate, centrele de adăpostire pentru bărbații violenți, casele de tranziție, organismele comunitare (grupurile de ajutor pentru deținuți, pentru victimele actelor criminale, pentru delincvenți etc.), companiile, instituțiile și alte organizații, publice și private, care posedă propriile servicii de securitate, precum și instituțiile financiar-bancare.

Criminologii sînt indispensabili societății nu numai prin exercitarea funcțiilor pur sau preponderent criminologice, ci și a funcțiilor înrudite, în cazul în care există dificultăți de recrutare a cadrelor competente pentru completarea lor. Iată o serie de funcții înrudite cu domeniul criminologic, care pot fi exercitate de către criminologi [4]: agent în case de tranziție, agent de servicii corecționale (federal și provincial), agent de servicii frontaliere (vamă), animator comunitar, animator de grupuri sociale, ofițer de poliție (inclusiv militară), supraveghetor pentru centrele de detenție, agent de securitate, agent de investigații private, precum și operator CPIC (centru de informație privind criminalitatea) (n.n.).

Despre numărul criminologilor necesari societății ne mărturisesc următoarele date: (a) 25 de universități nord-americane oferă studii de doctorat, 110 – oferă studii de masterat și peste 225 – oferă studii de bacalaureat (studii universitare complete de primul nivel, 3 ani de instruire) [5]; (b) numai Școala de Criminologie a Universității din Montreal instruește anual în domeniul criminologiei circa 500 de persoane, potrivit celor comu-

nicate nouă de către unul dintre ex-directorii acestei instituții de învățămînt.

În Republica Moldova, nici o instituție de învățămînt nu pregătește însă specialiști în criminologie la nivel universitar sau de masterat. Pregătirea cadrelor criminologice se face numai la nivel de doctorat, într-o măsură subevaluată, în opinia noastră. Drept dovadă servesc următoarele cifre: în ultimii 5 ani, 2007-2011, din totalitatea tezelor de doctorat susținute la specialitatea „Drept penal” (12.00.08) în Republica Moldova, numai 6% sînt criminologice sau preponderent criminologice și doar 16% conțin o componentă criminologică minoritară [6]. Aceste date denotă două manifestări importante. În primul rînd, există o puternică favorizare a prevenirii represive în detrimentul prevenirii nonrepresive. În al doilea rînd, numărul mic al tezelor de doctorat pur criminologice înseamnă o ignorare a unui număr semnificat de probleme cu caracter pur criminologic, dar avînd o semnificație științifică și practică deosebită, precum esența criminalității, determinismul comportamentului criminal general, legile de existență și manifestare a criminalității, consecințele criminalității generale, evaluarea clinică a criminalului, prevenirea generală a criminalității, educația criminologică generală, activitatea criminologică, analiza criminologică, evaluarea activității anticrimă, cercetarea și metodologia criminologică, expertiza criminologică sau prognozarea criminologică, care nu pot fi abordate și sub aspect juridic.

Astfel, activitatea criminologică practică, foarte restrînsă de altfel, este desfășurată, de regulă, de persoane lipsite de o pregătire criminologică specializată. De

aceea, noi susținem propunerea privind necesitatea introducerii specialității de criminolog în Nomenclatorul profesiilor, vehiculată în repetate rînduri de Valeriu Bujor, primul criminolog din Republica Moldova [7].

Referințe bibliografice

1. Bejan O. *Caracterizare generică a sistemului de asigurare criminologică a vieții sociale*. Legea și viața, 2009, nr. 8; Bejan O. *Realizarea cercetărilor criminologice teoretice*. Chișinău, 2009; Бежан О. В и Илий С. К. *Организация работы криминалогов полиции Канады*. Научный портал МВД России, № 4 (12), 2010 г.
2. Vezi, de exemplu: Proulx Jean. *Profession criminologue*. Les Presses de l'Université de Montréal, 2006; sau Bensimon Philippe. *Profession: criminologue. Analyse clinique et relation d'aide en milieu carcéral*. Edition Guérin, Montréal, 2009.
3. <http://www.metiers-quebec.org/sociaux/criminologue.htm>, vizitat la 14 iunie 2010.
4. <http://www.metiers-quebec.org/sociaux/criminologue.htm>, vizitat la 14 iunie 2010.
5. Normandeu André. *Criminologia la Montreal, o jumătate de secol de producție științifică, 1960-2010*. Legea și viața, 2010, nr. 7.
6. Potrivit datelor Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare al Republicii Moldova.
7. Vezi argumentarea opiniei noastre în lucrarea: Bejan O. *Criminologi autohtoni*. Chișinău, 2008.